

Ljiljana Pešikan-Ljuštanović

Zmaj Despot Vuk - mit, istorija, pesma

- [Zmaj Despot Vuk - mit, istorija, pesma \(Rezime doktorske disertacije\)](#)
 - [Ekspoze na odbrani doktorske disertacije "Zmaj Despot Vuk – mit, istorija, pesma"](#)
-

Zmaj Despot Vuk - mit, istorija, pesma

(Rezime doktorske disertacije)

Osnovni predmet ispitivanja u ovom radu bile su usmene pesme, pre svega srpske, ali i južnoslovenske (cele ili sačuvane u fragmentima), u kojima je opevan junak oblikovan prema istorijskom prototipu - Vuku Grgureviću Brankoviću (rođen oko 1439, preminuo 1485), potomku srpske vladalačke porodice Brankovića. Posle pada Despotovine pod tursku vlast, Vuk Grgurević Branković bio je istaknuti antiturski borac, vojskovođa i vazal ugarskog kralja Matije Korvina, a od 1464. godine Vuk je nosio i titulu srpskog despota. Pesme o despotu Vuku poređene su u ovom radu sa širim krugom južnoslovenskih pesama o porodici Brankovića i s onim pesmama koje, opet na južnoslovenskom prostoru, opevaju zmaja i njemu srodna demonska bića.

U devet poglavlja rad ispituje odnos između onoga što znamo o konkretnoj istorijskoj ličnosti i onoga što pesma pripisuje svom junaku. Pošto je ovaj odnos između istorijskog i poetskog životopisa bitno uslovljen mitskim predstavama o junaku kao nadljudskom biću i, kada je o despotu Vuku reč, verovanjem, oblikovanim u pesmama i predanju, po kome je on bio zmaj, odnosno zmajević, sin zmaja - bitan aspekt ovog rada predstavljalo je ispitivanje koliko je i kako je na oblikovanje poetskog lika Zmaj Despota Vuka uticao domen mita. Jednako važan predmet ispitivanja bilo je i utvrđivanje koliko su istorijsko pamćenje i istrajavanje mitske priče, kada je o pesmama reč, uslovljeni poetskom gramatikom usmenog pesništva.

Osnovni metod istraživanja uslovljen je pokušajem da se osvetli i dijahronijska dimenzija usmene pesme (elementi različite starosti i različitog vremena nastanka koji se u njoj naslojavaju), ali, istovremeno, i sinhrono delovanje svih ovih elemenata u okviru pesme kao celine. Za ispitivanje dijahrone dimenzije dela najprimerenijom se činila uporedno-istorijska analiza, koja ukazuje na različite slojeve značenja, tragove i odjeke različitih istorijskih zbivanja ili različitih verovanja koji se javljaju u pesmi, a za ispitivanje teksta kao poetske celine strukturalni prilaz (ili prilaz blizak strukturalnom). Ovo je trebalo da omogući uzajamno dopunjavanje sinhronijskog i dijahronijskog opisivanja, uvid u pretpostavljenu polistadijalnost pesme, ali, isto tako, i uvid u to kako se ti različiti slojevi sažimaju u poetski tekst (shvaćen kao pravilima regulisano nizanje ili kombinovanje jedinica nekog znakovnog sistema u vremenu ili prostoru).

Rad je otpočet utvrđivanjem osnovnih metodoloških polazišta i ispitivanjem koje pesme ulaze u ciklus pesama o despotu Vuku. Pošto se u različitim pesmama junak različito imenuje, ovo je zahtevalo i razmatranje različitih oblika nominacije. Ovako izdvojen krug pesama podeljen je, potom, prema vremenu beleženja na pesme starijeg, srednjeg i novijeg sloja (I. Uvod).

U drugom i trećem poglavlju (II. Poreklo i identitet Vuka Grgurevića u istoriji i pesmi; III. Porodica Vuka Grgurevića u istoriji i pesmi) upoređivano je ono što se zna o poreklu i roditeljima i širem porodičnom krugu istorijskog Vuka Grgurevića s onim što pesma pripisuje svom junaku, pri čemu je razmatrano preoblikovanje istorijskih činjenica u epsku priču i elementi mitskih predstava, predanja i verovanja koji su bitno obeležili pesnički lik (obeležja zmajevitosti i njihova funkcija; ispoljavanje i otkrivanje junakove nadljudske prirode; tabu zmajevitih belega i junakova smrt zbog narušavanja tog tabua).

Četvrto poglavlje poredi pomagače, saborce i prijatelje junaka pesme s onim što se zna o istorijskoj ličnosti, a, istovremeno, ispituje i junakove natprirodne, demonske pomagače koji ukazuju na njegovu nadljudsku prirodu (IV. Pomagači, saborci i prijatelji despota Vuka u pesmi i istoriji).

U petom i šestom poglavlju razmatraju se vazalni odnosi u koje stupa srednjovekovna srpska država prema Ugarskoj i Turskoj i oni u koje stupa Vuk Grgurević Branković prema ugarskom kralju. Ovi istorijski odnosi pored se potom sa svojim refleksima i preoblikovanjem u pesmi. Pored pitanja šta pesma "pamti" od konkretne istorije, ovde se pokazuje tipologija odnosa pesme i istorije, kako se istorijska zbivanja, ono što se odista dogodilo, preoblikuju u pesmu, u ono što se po zakonima verovatnost i nužnosti moglo dogoditi (V. Vazali i sizereni istorija i pesma; VI. Dobri vazal Vuk Grgurević - istorija i pesma).

Predmet ispitivanja u sedmom poglavlju rada (VII. Vukovi neprijatelji u pesmi i istoriji) bili su u istoriji zasvedočeni (ili pseudoistorijski) neprijatelji Vuka Grgurevića i njihova transpozicija u pesmu, kao i opevanje sukoba junaka pesme s demonima i natprirodnim bićima (ala, aždaja, zmaj), koje dalje svedoči da i sam junak nije obično ljudsko biće. Preko ovog domena ispitivanja uspostavljena je veza između onoga što epska pesma pripisuje svom junaku, opevanom kao dimorfno biće (čovjek i zmaj) i jednog od temeljnih indoevropskih mitova o sukobu gromovnika (koji se nalazi na

vrhu drveta sveta) i zmaja (koji boravi u njegovom korenu), čime je otvoren uvid u odnos pesme i mitske priče.

U osmom poglavlju rada (VIII. Zmaj despot Vuk između istorijskog i mitskog prostora) razmatra se odnos imenovanih i neimenovanih lokaliteta u koje pesma smešta svog junaka i onoga što se zna o staništu i kretanju istorijske ličnosti. Istovremeno, porede se prostori oblikovani u pesmi s onim što se zna o prostorima koji su u srpskoj i južnoslovenskoj usmenoj pesmi i predanju primereni zmaju i njemu srodnim demonskim bićima. Tako se i sa stanovišta prostora pokazuje suštinska ambivalentnost junakovog lika, specifična mešavina ljudskog i nadljudskog u njegovom oblikovanju.

Deveto poglavlje rada (IX. Zaključak) sažima i ponavlja osnovne tipove odnosa mita, istorije i pesme do kojih se došlo u sprovedenom ispitivanju. Prilozi koji slede osnovnom tekstu rada sadrže informacije o upotrebljenoj literaturi (Literatura; Zbirke i izvori), popis pesama o despotu Vuku (Pesme o despotu Vuku: vreme beleženja, teme pesama i junakova funkcija u njima) i rezime rada na engleskom jeziku.

Ljiljana Pešikan-Ljuštanović

Ekspoze na odbrani doktorske disertacije "Zmaj Despot Vuk – mit, istorija, pesma"

Primarni predmet mog rada bile su objavljene usmene pesme (celovite i u fragmentima), u kojima su opevani različito imenovani likovi zasnovani na istom istorijskom prototipu – Vuku Grgureviću Brankoviću, praunuku Vuka Brankovića, unuku despota Đurđa i vanbračnom sinu slepog Grgura, koji je, verovatno, rođen negde između 1435 i 1445. godine. Ovaj Branković, zapamćen u Ruvarčevom letopisu kao "vojin zelo velik", nosio je titulu despota Raške kao velikaš i vojskovođa kralja Matije Korvina, i preminuo je 16. aprila 1485. godine, u Ugarskoj.

Pošto poezija uglavnom tačno pamti poreklo Zmaj Despota Vuka, logično je bilo da se u razmatranje uključi i širi krug pesama o Brankovićima, a, takođe, pošto je reč o zmajevitom junaku, i jedan broj pesama o zmaju i njemu srodnim bićima, zmiji, ribi, ali, aždaji (sabranih na južnoslovenskom prostoru). To su, prevashodno, bile epske, ali i lirsko-epske, pa i lirske pesme koje opevaju razmatrane teme ili junake, pošto se pošlo od pretpostavke da je opevanje zmaja žanrovski sinkretično.

Rad je podeljen u devet poglavlja. U prvom (I. Uvod) utvrđena su osnovna metodološka polazišta i ustanovljen je krug pesama koje ulaze u ciklus pesama o despotu Vuku. Pošto se u različitim pesmama junak različito imenuje, ovo je zahtevalo i razmatranje različitih oblika nominacije. Ovako izdvojen krug pesama podeljen je, potom, prema vremenu beleženja, na pesme starijeg, srednjeg i novijeg sloja.

U drugom i trećem poglavlju (II. Poreklo i identitet Vuka Grgurevića u istoriji i pesmi; III. Porodica Vuka Grgurevića u istoriji i pesmi) upoređeno je ono što se zna o poreklu i roditeljima i širem porodičnom krugu istorijskog Vuka Grgurevića s onim što pesma pripisuje svom junaku, pri čemu je razmatrano preoblikovanje istorijskih činjenica u epsku priču i elementi mitskih predstava, predanja i verovanja koji su bitno obeležili pesnički lik (obeležja zmajevitosti i njihova funkcija; ispoljavanje i otkrivanje junakove nadljudske prirode; tabu zmajevitih belega i junakova smrt zbog narušavanja tog tabua).

Četvrto poglavlje poredi pomagače, saborce i prijatelje junaka pesme s onim što se zna o istorijskoj ličnosti, a, istovremeno, ispituje i junakove

natprirodne, demonske pomagače koji ukazuju na njegovu nadljudsku prirodu (IV. Pomagači, saborci i prijatelji despota Vuka u pesmi i istoriji).

U petom i šestom poglavlju razmatraju se vazalni odnosi u koje stupa srednjovekovna srpska država prema Ugarskoj i Turskoj i oni u koje stupa Vuk Grgurević Branković prema ugarskom kralju. Ovi istorijski odnosi porede se potom sa svojim refleksima i preoblikovanjem u pesmi. Pored pitanja šta pesma "pamti" od konkretne istorije, ovde se pokazuje tipologija odnosa pesme i istorije, kako se istorijska zbivanja, ono što se odista dogodilo, preoblikuju u pesmu, u ono što se po zakonima verovatnost i nužnosti moglo dogoditi (V. Vazali i sizereni istorija i pesma; VI. Dobri vazal Vuk Grgurević – istorija i pesma).

Predmet ispitivanja u sedmom poglavlju rada (VII. Vukovi neprijatelji u pesmi i istoriji) bili su u istoriji zasvedočeni (ili pseudoistorijski) neprijatelji Vuka Grgurevića i njihova transpozicija u pesmu, kao i opevanje sukoba junaka pesme s demonima i natprirodnim bićima (ala, aždaja, zmaj), koje, uz to, svedoči da i sam junak nije obično ljudsko biće. Preko ovog domena ispitivanja uspostavljena je veza između onoga što epska pesma pripisuje svom junaku, opevanom kao dimorfno biće (čovjek i zmaj) i jednog od temeljnih indoevropskih mitova o sukobu Gromovnika (koji se nalazi na vrhu drveta sveta) i zmaja (koji boravi u njegovom korenu), čime je otvoren uvid u odnos pesme i mitske priče.

U osmom poglavlju rada (VIII. Zmaj despot Vuk između istorijskog i mitskog prostora) razmatra se odnos imenovanih i neimenovanih lokaliteta u koje pesma smešta svog junaka i onoga što se zna o staništu i kretanju istorijske ličnosti. Istovremeno, porede se prostori oblikovani u pesmi s onim što se zna o prostorima koji su u srpskoj i južnoslovenskoj usmenoj pesmi i predanju primereni zmaju i njemu srodnim demonskim bićima. Tako se i sa stanovišta prostora pokazuje suštinska ambivalentnost junakovog lika, specifična mešavina ljudskog i nadljudskog u njegovom oblikovanju.

Deveto poglavlje rada (IX. Zaključak) sažima i ponavlja osnovne tipove odnosa mita, istorije i pesme do kojih se došlo u sprovedenom ispitivanju. Prilozi koji slede osnovnom tekstu rada sadrže informacije o upotrebljenoj literaturi (*Literatura; Zbirke i izvori*), popis pesama o despotu Vuku (*Pesme o despotu Vuku: vreme beleženja, teme pesama i junakova funkcija u njima*) i *Rezime* rada na engleskom jeziku.

Jedno od osnovnih pitanja koje je moja tema nametala bilo je pitanje postoji li, uopšte, poetski, epski životopis despota Vuka, koji se oblikuje kao dovoljno jedinstven u celini pevanja o njemu, ili će se zamišljeno ciklizovanje pesama oko ovog lika pokazati kao nekakva mehanička aglomeracija. Na sreću, ispostavilo se da možemo govoriti o poetskoj biografiji despota Vuka, koja prelazi granice pojedinih pesama.

U tom epskom životopisu stapaju se elementi sećanja na konkretnu istorijsku ličnost i doba kojem je pripadao Vuk Grgurević Branković, s tipičnom pričom o zmajevitom junaku. Bitne segmente te priče, na nivou ukupnog pevanja o despotu Vuku, čine: natprirodno poreklo i čudesno rođenje, skrivanje deteta, ubrzano odrastanje, sticanje konja (oružja), prvo junaštvo, osveta za zlo naneto ocu i stricu ili hranitelju, ženidba skopčana sa svladavanjem prepreka ili prelaskom granice ovog i onog sveta, pobeda nad demonskim neprijateljem, te smrt zbog narušavanja tabua zmajevskih belega ili njihovog uništavanja.

U pojedinim pesmama ovi segmenti oblikuju se kao tipski sižei, na koje bitno utiču mitske predstave i modeli mišljenja. Treba naglasiti i to da se, sa stanovišta razmatrane građe, pokazalo da se ove mitske predstave u pesme ne unose kao puka posledica zaboravljanja istorijskih činjenica, već je, u svim ispitivanim pesmama, bez obzira na veće ili manje prisustvo istorijskog, jasno uočljivo nerazlučivo preplitanje mitske i istorijske (ili pseudoistorijske) priče.

Ovo, pre svega, proizlazi iz specifične prirode epske pesme, koja odstupa od faktografske preciznosti kojoj teži istorija kao nauka. Zato, iako ispitivane pesme o despotu Vuku opevaju istorijska ili pseudoistorijska zbivanja ili junake, pretendujući pri tom na verodostojnost priče (po tome su one analogne predanju) – priroda te istinitosti sasvim je osobena. Zbivanja, likovi i predstave oblikovani u njima jesu, pre svega, uzoriti, oni u konkretnoj priči ili sudbini utelovljuju težnje, nade, strahove, unutrašnje konflikte, sukobe s drugima, bitna iskustva kolektiva i strategije kojima se ta iskustva tumače, preoblikuju, pamte, pretaču u priču, pa time i savladavaju, prevazilaze i osmišljavaju.

U opevanju despota Vuka mogu se zato, relativno jasno, prepoznati neki tipski obrasci, zajednički modeli prema kojima se konkretna istorijska zbivanja preoblikuju u pesmu. Tako se istorijski sukobi teritorijalnih, ekonomskih i političkih interesa u pesmi uglavnom uobličavaju ili kao lični,

afektivni sukobi predstavnika suprotstavljenih grupa ili kao konfesionalno-etnički ili međudržavni sukob, sagledan u duhu opozicije svoje (dobro) – tuđe (zlo). Ovako shvaćen sukob može dalje dobiti kosmičke razmere, u kojima naš poraz znači nastupanje "pošljednjeg vremena", apokaliptičnu propast sveta, periodični povratak haosa, a pobjeda ponovno uspostavljanje kosmičke harmonije, vraćanje sveta "u šarke".

Konflikti koji su u sagledavanju istoriografije složeni, nametnuti i uslovljeni nizom različitih okolnosti – u pesmi, po pravilu, prerastaju u ličnu odluku, junakov izbor da se suprotstavi neprijatelju. A taj sukob, čak i kada se o njemu peva kao o sukobu vojski, u pesmu najčešće ulazi kao niz pojedinačnih borbi, dvoboja konkretnih junaka, ili bar junačkih poduhvata pojedinih vojnih komandanata. Po toj zaokupljenosti sudbinom svog junaka, koji je, iako nesumnjivo oličava sistem vrednosti kolektiva, opevan kao *jedinka*, ili po prelamanju zbivanja presudnih za kolektiv kroz sudbinu određenog broja *pojedinaca*, pesma se odvaja od istorije i njenog sagledavanja značaja jedinice. Unekoliko pojednostavljeno, moglo bi se reći da istorija, shvaćena kao nauka, uklapa istaknute pojedince u opšte tokove, ispitujući njihovu uslovljenost ekonomskim, socijalnim, političkim, kulturnim i drugim gibanjima, a da pesma "propušta" opšta zbivanja kroz svog junaka, njegova svojstva, delanje, sudbinu. Pesma tako ono što se tiče "kakvih važnih i opšte poznatih događaja" predstavlja, pre svega, kao delanje istaknutih pojedinaca.

U suštini, "istorijsko pamćenje" usmene epike umnogome se svodi na pamćenje imena pojedinaca i pamćenje zbivanja svedenih na osnovne crte, pojednostavljenih i jasno vrednovanih sa stanovišta pevača i njegovog kolektiva. Tako, nasuprot istoriografskim opisima zbivanja, koja često imaju protivrečne ili "neresene" ishode, zbivanja u pesmi imaju jasan, "srećan" ili "nesrećan" rasplet. Na sličan način, istorijska logika socijalnih, ekonomskih, klasnih udruživanja, kad je reč o građenju i motivaciji likova, biva u pesmama potisnuta dominacijom krvnih srodničkih veza ili veza koje se zasnivaju na različitim oblicima srodstva po izboru, te na poštovanju starijeg, odnosno zaštiti mlađeg, pa se, recimo, odnos vazala i sizerena opeva kao odnos mlađeg i starijeg srodnika, posinka i poočima, hranjenika i hranitelja. Ovo uvažavanje srodstva i starešinstva nesumnjivo spada u temeljne patrijarhalne socijalne i moralne norme, ali, istovremeno može (kao i ove norme, uostalom) predstavljati trag arhaične mitske predstave o kosmosu rođenom iz hijerogamije i bračnim i srodničkim vezama kao osnovnom vidu uređenja socijalnog kosmosa.

I odnos prema neprijatelju u pesmi se oblikuje prema izvesnim tipskim modelima. Budući *tuđ*, on može postati demonsko biće, nosilac i izazivač socijalnog i kosmičkog haosa, zadržavajući pri tom manje ili više uopštene istorijske crte pripadnika druge zajednice, naroda, vere. Ukoliko se, pak, junak sukobljava sa *svojima* (sizarenom, saborcima, srođnicima), ovaj odnos se može različito razrešiti. Poremećeni odnosi mogu se harmonizovati i obnavljati (recimo, bračnim, kumovskim, pobratimskim vezama) ili se borbom utvrđuje ko je bolji junak, i tako uspostavlja narušena hijerarhija, a s njom i socijalni red. Što se tiče srođnika koji je, sticajem okolnosti, prešao među tuđince, on i sam postaje odrod, tuđin i neprijatelj. Protivrečni istorijski odnosi, smenjivanje perioda direktnih sukoba s povremenim primirjima i privremenim savezima (što, recimo, karakteriše odnose despota Vuka prema turskoj vlasti i njenim predstavnicima), u pesmi se mogu preoblikovati u odnos s nevernim pobratimom, kumom ili deverom, koji, budući *tuđin*, krši elementarne norme bratstva, kumstva i deverstva.

U odnosu na istoriju pesma se jasno izdvaja i specifičnim sažimanjem, kondenzovanjem istorijskog vremena, jasno uočljivim upravo u domenu odnosa u koje pesma stavlja svoje junake. Ličnosti koje su pripadale različitim vremenima i prostorima vezuju se u svetu pesme srođničkim i prijateljskim ili neprijateljskim odnosima. Bilo da je reč o sabiranju "sile i gospodstva" u svadbenim povorkama, o koncentrisanju junaka oko određenih događaja, ličnosti ili prostora značajnih za nacionalnu istoriju, bilo o suprotstavljanju dostojnih protivnika – ovo zgušnjavanje ljudi i zbivanja doprinosi uzoritosti epske priče, čini da se prošlost vlastite zajednice dovede u smislen, paradigmatičan poredak, koji može poslužiti kao osnov budućim delanjima.

S druge strane, u pesme kao bitan konstitutivni element ulaze verovanja kolektiva, temeljne predstave o ustrojstvu i smislu sveta i čovekovoј poziciji u njemu. Pokazalo se tako da su izvesni elementi istorijske sudbine Vuka Grgurevića (verovatno nezakonito poreklo, očevo oslepljenje, sukobi u porodici, prelazak iz turske u ugarsku službu, vojnička slava i lična hrabrost, moguće pripadanje vitezovima reda zmaja) mogli uticati na "aktiviranje" mitske matrice o zmajevitom junaku zaštitniku roda. Ova predstava o *našem zmaju* može se dovoditi u vezu s južnoslovenskim, balkanskim, slovenskim, ali i indoevropskim, pa i globalnim predstavama o zmaju letećoj zmiji, gospodaru voda, čuvaru mrtvih, koji, prevashodno dajući ili uskraćujući kišu, utiče na plodnost zemlje i ljudi. Tako se u sukobu zmaja i cara u našim pesmama može otkriti preoblikovanje drevne mitske priče o Gromovniku i

zmaju. Predstava o zmajeviću je, potom, bitno modelovala istorijsko pamćenje, "birajući" i zadržavajući u svesti kolektiva one segmente koji se s njom poklapaju (recimo, usamljenost, podvojenost između ljudske i demonske prirode, vezanost za granicu – opevanu kao granica tuđeg grada, granična reka, krajina – i sposobnost da se ta granica čuva i prelazi). Tako se pojedinci i zbivanja koje pesma opeva biraju i oblikuju prema specifičnim uzusima. Čak i onda kada je reč o zbivanjima poznatim istoriji i ljudima koji su odista živeli, opevani događaji i delanje junaka u pesmi grade se pod snažnim uplivom mitskih predstava i modela.

Dakle, paradigmatičnost likova i zbivanja koji su predmet epske pesme ne zasniva se samo na istorijskom iskustvu i pamćenju (istorija je ovde shvaćena kao racionalno, logičko mišljenje), već, u istoj meri, na revitalizaciji mitske matrice, koja leži u osnovi shvatanja zbivanja i odnosa iz prošlosti. Tako u apliciranju etioloških i eshatoloških mitova na konkretna istorijska zbivanja, u cikličnom shvatanju vremena, u oblikovanju i značenjima prostora i u likovima junaka – specifičnom "polutanstvu" njihove ljudske i nadljudske prirode – u ove pesme ulazi jasno uočljiva mitska podloga.

Istovremeno, po tome što se oslanja na istorijska predanja i služi "njihovim 'jezikom' za pripovedanje događaja", i po tome što se razvila "u uslovima jasne konsolidacije naroda – nosilaca epske tradicije" (Meletinski, 280), ova poezija se odvajala od svoje mitske osnove – "demitologizuje se". Junaci, zbivanja i predstave čiji se izvor može tražiti u domenu mita i mitskog mišljenja "istorizuju se" i "racionalizuju". Ono što su u jeziku mitske priče bila suštinska svojstva bića ili zbivanja – postaje metafora (recimo, zmajevićev "bič kose vučije" može postati "kapa od tri vuka", "guginje kolo pod pazuhom" zmija prepletana na balčaku mača, a oganj koji sipa iz zuba mogu zameniti iskre koje se sasipaju s oklopa). Elementarnost i jednostavnost mita u pesmi ili priči biva zamenjena složenom naracijom, ostvarenom u različitim kodovima, koja čuva, ali i resemantizuje primarna značenja. To, pre svega, važi za samog junaka. Da bi postao noseći lik pesme, on se *oljuduje*, njegova demonska priroda svodi se na belege i nagoveštaje, koji, prevashodno, postaju osnov oneobičavanja, izvor unutrašnjeg raskola i poetski produktivne višeznačnosti, slojevitosti i ambivalencije.

Međutim, ovaj proces istorizacije mitske priče ne može se, kad je o pesmi reč, posmatrati kao ireverzibilan, pošto se u okviru usmene poetske tradicije

neprestano susrećemo i sa specifičnom "mitizacijom" istorijskog iskustva. Autentična biografija istaknute osobe tako vremenom "postaje arhetip" (Elijade I, 258), a slično biva i s važnim zbivanjima u prošlosti zajednice.

Ovo se neposredno potvrđuje i u opevanju despota Vuka, čija se poetska biografija oblikuje od istorijskih činjenica i drevnih verovanja, naslojavanjem arhaičnih predstava o junaku kao dimorfnom, ljudskom i demonskom biću, zaštitniku roda i zajednice i prepoznatljivih refleksa feudalnih odnosa, života konkretne istorijske ličnosti i zbivanja u kojima je ona učestvovala, manje ili više patrijarhalizovanih. I ovde se, dakle, na konkretnoj građi pokazuje zasnovanost onog semiotičkog modela po kome "i u sinhroničnom i u dijahroničnom pogledu poetsko mišljenje zauzima neku srednju zonu" između mitskog i logičko-naučnog (Lotman – Uspenski, 382). Istovremeno, odnos između istorijskog pamćenja i mita, sa stanovišta pesme, pokazuje se kao preplitanje, međusobno uslovljavanje i, pre svega, kao preoblikovanje i jednog i drugog domena u skladu s poetskom gramatikom usmenog pesništva.

Skraćenice

- Elijade I – Mirča Elijade, *Istorija verovanja i religijskih ideja. Od kamenog doba do eleuzinskih misterija*, knj. I, prevela Biljana Lukić, Prosveta, Beograd 1991, str. 411
- Lotman– Uspenski – Jurij M. Lotman – Boris A. Uspenski, *Mit-ime-kultura*, preveo Novica Petković, "Treći program", leto 1979, str. 361-362.
- Meletinski – E. M. Meletinski, *Poetika mita*, preveo Jovan Janićijević, Nolit, Beograd b.g., str. 397